

NETRADICINĖS ARCHITEKTŪROS VYSTYMO SI KRYPTYS

Gailutė Kisielienė

Kauno technologijos universitetas, Statybos ir architektūros fakultetas

Įvadas

XXI a. architektūrai būtina išsivaduoti iš to, kas sena, tradiciška. Įvairių šalių architektai ir dizaineriai domisi netradicine architektūra, kuria jos šedevrus.

Netradicinė architektūra – tai būdas savitai pažvelgti į kasdienę žmogaus aplinką ir objektus. Ji yra net tik originali, bet ir stebinanti savo formomis, skatinanti kūrėjus realizuoti savo minčių atradimus. Projektuojant naujus statinius, nepaisoma įprastų ir tradicines medžiagas naudojamų netradicinių būdų ar formų.

Vienas pirmųjų lietuviškos netradicinės architektūros pavyzdžių yra rašytojo Dionizo Poška 1812 metais Bijotuose įrengtas kambarėlis ažuolo kamiene – „Baublys“ (1 pav.).

1 pav. Namelis – „Baublys“ Bijotuose [1]

„Lietuvių enciklopedijoje“ (T. 2, p. 270) rašoma, kad ir Baublyje, kuriame tilpo 10–15 žmonių, o apimtis siekė 12,5 metro, D. Poška „įkurdino“ prie Adakavo ir Baisogalos, Nevėžio paupiuose surinktus senovinius radinius (šarvus, suakmenėjusias mamuto iltis), senovinius namų apyvokos daiktus, daug kitų vertingų senienų. Padabinęs Baublio sienas įžymių Lietuvos valstybės veikėjų portretais, muziejėlio kūrėjas viešai raštu paskelbė, kad „Čion kitąkart pagonys pjovė ožkas, o dabar gyvena Dionizas Poška“. Verti dėmesio ir tuometiniai apie Baublį iškalbingai pasakoję užrašai, paties D. Poška ranka įrėžti: „Barzdžiuose kaip užgimiau, jau tūkstantis metų, / parnešts iš ažuolino, čion esmi padėtu. / Tikras vardas mano buvo baublys, / Dievui garbints buvau, / Nuteriojus tėvynę, suvytau, sudžiūvau. / Ties

manim Perkūnasui degė avys, ožkos, / O dabar manųj gyvena Dionyzas Poška“ [1].

Menotyriminė Airida Grivačiauskaitė darbe [2] rašo: „architekto-dizainerio fantazijai ribų nėra, ypač kai galima pasitelkti naujausias technologijas ir įgyvendinti tai, kas lig šiol buvo neįmanoma. Taip iškilo tokie pastatai, kaip „Vieno rąsto namas“, pagamintas iš vieno 4 m storio rąsto (2 pav.), Tarptautinis kultūrinės informacijos mainų centras Fukuokoje (arch. E. Ambasz) (3 pav.), Parodų paviljonas-fortepijonas (The Piano House) Kinijoje su šalia atremtu stikliniu smuiku (4 pav.), namai-krepšiai (pvz., The Basket Building, JAV) (5 pav.), arch. D. Fisher Dubajuje suprojektuotas dangoraižis, pavadintas Da Vinčio bokštu (6 pav.)“.

2 pav. Arch. A.Schmock. Vieno rąsto namas [2]

Argentiničių kilmės architekto Emilio Ambasz [3] sukurtas pastatas – tarptautinis kultūrinės informacijos mainų centras, esantis Japonijos Kiūšu (Kyushu) salos Fukuokos (Fukuoka) mieste (3 pav.).

3 pav. Arch. E. Ambasz. Liptuotas pastatas [3]

Aštuoniolikos aukštų įvairiausia augalija apželdintos piramidės laiptuotame pastate 14 aukštų iškyla virš žemės, tuo tarpu keturi piramidės aukštai slypi po žeme (3 pav.).

4 pav. Parodų paviljonas-fortepijonas Kinijoje [2]

5 pav. Namas – krepšys (JAV) [2]

6 pav. D. Fisher. Da Vinčio bokštas Dubajuje [2]

Šio pastato (6 pav.) visi aukštai pagal projektą sukiosis 360 laipsnių kampu, nepriklausomai vienas nuo kito, bet bus pavaldūs žmogaus balso komandoms [2].

A. Grivačiauskaitė darbe [2] rašo, kad „XX a. pab.–XXI a. pr. architektai-dizaineriai kūrė ir paties ploniausio pagal priekinį fasadą namo modelį, ir siūlė savo futuristines vizijas, kuriose įkūnijo savitas

dizaino idėjas, tarp kurių – dinaminės architektūros pradžia iliustruojantys šokantys dangoraižiai, maštantys namai, namai-eglutės, pastatai-skraidančios lėkštės ar pastatai-ženklai ir kt.“

Netradicinės architektūros statinius galima skirstyti į stacionarius ir mobilius.

Darbo tikslas – apžvelgti stacionarius ir mobilius netradicinės architektūros statinius ir projektus, išsiaiškinti netradicinės architektūros vystymosi kryptis.

Stacionarūs netradicinės architektūros statiniai

Netradicinės architektūros pavyzdžiu gali būti statiniai olose. Architektai išnaudoja gamtos sukurtas požemines ertmes, didžiulius riedulius. Aišku, tokie statiniai ilgaamžiai, gerai izoliuoti, beveik neišsiskiriantys iš gamtos.

Alison Nastasi aprašo 10 namų, pastatytų įvairiose pasaulio šalyse olose [4, 5]. Vienas jų – tarp dviejų didžiulių riedulių įrengtas namas, kuris, kaip rašo A. Nastasi, pastatytas kaimo vietovėje ir įrengtas itin originaliai (7 pav.).

7 pav. Namas Nas montanhas de Fafe vietovėje (Portugalijoje)

Įspūdingas maždaug 1400 kvadratinėjų metrų ploto smiltainio olos namas, įrengtas JAV Misūrio valstijoje (8 pav.). Jame, kaip rašo A. Nastasi, smėliui išvengti įrengti specialūs stogai, kurie uždengia viduje esančių trijų patalpų erdves, o akmeninės sienos neapdailintos.

8 pav. Namas Festus vietovėje (Misūris, JAV)

„Beckham Creek Cave Lodge“ namelio (9 pav.) savininkai įkomponavo jį į olą ir išlaikė praktiškai nepaliestą gamtovaizdį.

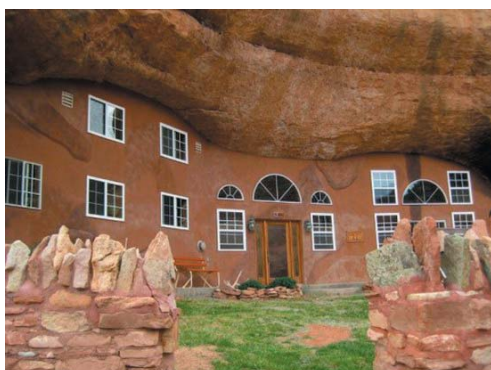
9 pav. Namas Ozark vietovėje Misūrio valstijoje (JAV)

Kaip rašo A. Nastasi, „pirkios oloje“ pastatas „Rock Cottage“ (10 pav.) susideda iš trijų viena su kita besijungiančių olų ir buvo įrengtas XVIII amžiaus aštuntajame dešimtmetyje. Šis namas neturi elektros ir vandentiekio.

10 pav. „Pirkia oloje“ Waverley kaimelyje Vorčesteryje (Anglija)

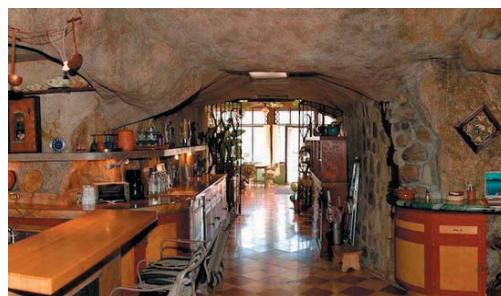
Straipsnių [4, 5] autorius aprašo ir unikalią „Cave Palace Ranch“ namą (11 pav.).

11 pav. „Cave Palace Ranch“ namas

Šis namas įrengtas raudonos spalvos smiltainio oloje, sudarytoje iš keturių segmentų, kuriuose yra didelis miegamasis, svetainė ir valgomasis, taip pat du papildomi miegamieji ir miegojimui pritaiky-

ta palėpė. Namui energiją tiekia saulės elementai, o požeminis šulinys gyventojus aprūpina gėlu vandeniu.

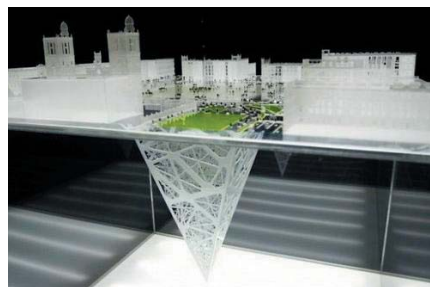
12 pav. Namas Bisbee mieste Arizonoje (JAV)

Prabangiai įrengtas namas „Bisbee Cave Cottage“ (12 pav.) parduodamas už 1,5 mln. dolerių. Jo viduje yra biblioteka, gyventojai gali grožėtis nuostabiais peizažais. Šalia namo yra kalnų šaltiniais maitinami tvenkiniai [4, 5].

Aišku, kad aprašytus originalius namus, įtaisytose olose, statė ir išsirengę pasiturintys žmonės, nes tai vargu ar prieinama eiliniam mirtingajam, tačiau netradicinės architektūros kūrėjai ne tik išnaudoja įvairias požemines erdves kaip, pavyzdžiui, olas būstų statybai, bet savo kūrybine mintimi pralenkia laiką.

„The Huffington Post“ rašo, kad Meksiko miesto pagrindinei aikštei architektų įmonė „BNKR Aquitectura“ pasiūlė [6] atvirkštinį „dangoraižį“ (13 pav.). Jame viršūne gilyn į žemę smingančiame daugiaaukštyje atskirtos erdvės biurams ir prekybos alėjoms, būstams, net muziejui.

Kaip rašo straipsnio [6] autoriai, 65 aukštų „dangoraižis“ savo forma panašus į apverstą piramidę, kurios centre palikta tuštuma saulės šviesai ir ventiliacijai.

13 pav. Meksikos architektų siūlomas požeminio nepaprastai aukšto namo (= dangoraižio) projektas

Siūlymas kritikuotinas, nes Meksikas yra seisminio nestabilumo zonoje. Architektai tikina, jog požeminis daugiaaukštis tinka kurti gyvenamosioms ir viešosioms erdvėms mieste, kuriame draudžiama statyti daugiau nei aštuonių aukštų pastatus [6].

„New York Magazine“ rašo, kad urbanistai JAV miesto Niujorko Manhattano saloje šešis dešimtmečius nenaudojamoje buvusio metro terminalo teritorijoje siūlo įrengti požeminį parką su žaliais medžiais ir žole [7].

Visa tai rodo, kad architektų kūrybinei minčiai nėra ribų. Žmonės mėgsta keliauti po egzotiškas šalis, pažinti juos supantį pasaulį. Ir čia jiems padeda architektai.

14 pav. Palapinės formos medinis namelis Šveicarijos kalnuose

KelioniuManija.lt rašo, kad Šveicarijos kalnuose, Flims slėnyje, netoli kalnų slidinėjimo trasų įsikūręs įdomus viešbutis, POD Hotel, siūlantis apsigyventi mediniuose (14 pav.) neįprastos formos nameliuose, primenančiuose palapines [8].

Roterdame – antrame pagal dydį Olandijos mieste pastatytas 38 kubinių namų kompleksas (15, 16 pav.). Tai olandų architekto Piet Blom suprojektuoti kubiniai namai (olandišškai „kubuswoningen“), kasmet pritraukiantys daugybę turistų [9].

15 pav. 38 kubinių namų kompleksas Roterdame

16 pav. Buto vaizdas kubiniame name

Straipsnio [9] autorė rašo: „nors kubiniuose namuose yra visi įprastam būstui būtini patogumai, tačiau neapleidžia mintis, kad, projektuojant šiuos namus, architektui buvo svarbiau estetika ir išskirtinės formos, o ne funkcionalumas“.

Mobilūs netradicinės architektūros statiniai

Žmonės, net ir turintys nuosavus stacionarius namus, nori smagiai keliauti nevaržomi kelionės nepatogumų ir oro sąlygų, nori keisti kelionės poilsio vietas. Tuo tikslu projektuojami ir įgyvendinami skraidantys ir plaukiojantys, dideli ir miniatiūriniai mobilūs namai.

Šveicarų grafikos dizaineris Timonas Sageris [10] suplanavo skraidančius namus ir šį projektą pavadino „Wolke 7“ (17 pav.).

17 pav. Skraidančių namų projektas „Wolke 7“

Šios architekto fantazijos šiandien atrodo nelabai realios, bet autorius tiki, kad jos pagrįstos logika. Mat, Jungtinės Tautos prognozuoja, kad 2100 m. pasaulio gyventojų skaičius pasieks 10 mlrd. Vadinasi, projektas pagelbėtų susiduriant su sunkumais dėl gyventojų perviršio [10].

18 pav. Plaukiojantis inž. Adriano Dobre namas

Rumunų inžinierius Adrianas Dobre susikonstravo 30 t sveriantį plūduriuojantį namą, kurį lengvai gali traukti bet kokia motorinė valtis (18 pav.). Namo statyba kainavo apie 60 tūkstančių eurų [11].

Klaipėda gali turėti ekologišką plaukiojantį namą, ant kurio stogo būtų saulės baterijos (19 pav.). „Jis neterštų aplinkos, jame būtų visos valymo priemonės ir biocheminiai valymo įrenginiai. Jis būtų mobilus – esant reikalui, būtų galima persikelti į kitą vietą“, – pasakojo VšĮ „Inovacijų poligonas“ direktorius Rimantas Varanauskas [12]. Numatoma – „pastatyti plaukiojantį namą kainuotų apie milijoną litų“ [12].

19 pav. Plaukiojančio namo Klaipėdoje maketas

Esame pripratę matyti žmones, keliaujančius su prie lengvųjų automobilių prikabintais nameliais, kuriuose galima pernaktuoti ar pailsėti gamtoje.

20 pav. Plaukiojanti priekaba

Vokietijos kompanija sukūrė prie automobilio prikabinamą namelį, galintį plaukioti vandenyje (20 pav.) [13]. Namelis turi elektrinį variklį, todėl jam nereikia atskiros valtys.

21 pav. Prabangaus namo ant ratų vidus

Fishki.lt siūlo[14] didelį prabangų namą ant ratų (21 pav.). Deja, toks prašmatnus mobilus namas ne kiekvieno kišenei. Dauguma nori keliauti pigiau ir patirti daugiau ekstremalių pojūčių.

Bostono (JAV) dizaineris suprojektavo triratį velomobilį, ant kurio sumontavo nedidelį namelį (23 pav.). Velomobilis varomas vieno žmogaus jėga, o minti jį netrukdo net lietus – nuo lietaus vairuotoją saugo virš galvos kyšanti namelyje įrengta lova [15].

22 pav. Namelis ant ratų

Keliauti galima ir mobiliu nameliu – motorieriu (23 pav.).

23 pav. Namelis ant ratų

Įmonė UAB „Elindrė“, susikūrusi 2005 m. ir vykdanči veiklą Kaune, Vilniuje, Klaipėdoje ir Molėtuose, siūlo [16] pirkti ant ratų sumontuotus manevringus **stacionarius** 25–42 m² namelius (24 pav.).

24 pav. UAB „Elindrė“ namelis ant ratų

JAV verslininkas Jay’us Shaferas įkūrė mobilių mikronamelių [17] gamybos įmonę „Tumbleweed Tiny House Company“. Mažiausio namelio plotas nesiekia net 6 m², tačiau jame telpa virtuvėlė, dušas, tualetas ir miegamasis (25 pav.).

25 pav. Mobilus namelis

Pasaulyje pastaruoju metu plinta kilnojami ar mobilūs nameliai. Amerikoje sukonstruotas kilnojamas namelis (26 pav.), kurį jo autorius pavadino „Šunų nameliu“ [18].

26 pav. Kilnojamas „Šunų namelis“

Britų architektai sukūrė kilnojamus namelius (27 pav.), skirtus statyti laikino gyvenimo vietovėse [19].

27 pav. Kilnojamas namelis

Skandinavų architektas Torsten Ottesjö sukonstravo mažutį namelį „Huso 1“, kurį, užkėlus ant sunkvežimio, galima lengvai transportuoti (28 pav.). Kaip rašo straipsnio [20] autorius, „Huso 1 pritaikytas gyventi dviems žmonėms, tinkamas gyventi visais metų laikais. Virtuvė, miegamosios vietos, valgomojo erdvė, prieškambaris ir kitos erdvės yra integruotos į vos 25 kvadratinis metrus gyvenamosios patalpos.“

28 pav. Kilnojamas namelis „Huso 1“

Dizaineris Liu Mingas Oaklando mieste (Kalifornijos valstija, JAV) sukūrė mobilių namelių-kubą (29 pav.), kuriame telpa miegamasis, darbo kambarys, o ant „stogo“ įrengta vieta meditacijai [21].

29 pav. Liu Mingo kilnojamas namelis-kubas

Berlyno architektas Van Bo Le Mentzelis sukūrė mažiausią pasaulyje namą [22]. Namelis su ratais, turi duris, langą ir sveria tik 40,8 kg., telpa į automobilį. Namelį galima paversti ant šono, pasitiesti čiužinį ir taip pritaikyti patalpą miegojimui (30 pav.).

30 pav. Van Bo Le Mentzelio kilnojamas namas

Kaip matyti iš atliktos Mobilios netradicinės architektūros statinių apžvalgos, architektų kūrybinė mintis krypta link statinių miniatiūrizavimo, ekologiškumo ir ekonomiškumo, kad kuo daugiau žmonių galėtų pasinaudoti kūrėjų darbo vaisiais.

Išvados

1. Architektai-dizaineriai savitai žvelgia į kasdieninę aplinką ir objektus, panaudoja naujausius mokslo pasiekimus, kuria ir siūlo įgyvendinti savas dizaino idėjas, priartinančias statinių projektus prie gamtos, išnaudojant jos sukurtas požemines ertmes, didžiulius riedulius.

2. Architektų kūrybinė mintis krypsta link statinių mobilumo ir miniatiūrizavimo, ekologiškumo ir ekonomiškumo.

Literatūra

1. Dionizo Poškos Baubliai (Medžio stuobrys Baublys). Prieiga per internetą: <<http://www.tpl.lt/didysis-baublys/>>.
2. Airida Grivačiauskaitė. Netradicinės architektūros http. Prieiga per internetą: <http://www.spec.lt/lt/Gyvas_statinio_fasadas>.
3. Alison Nastasi. 10 Cave Homes We'd Like to Live In., Sep 11, 2012. Prieiga per internetą: <<http://www.flavorwire.com/327155/10-cave-homes-wed-like-to-live-in?all=1>>.
4. 10 namų olose, kuriose būtų smagu apsistoti. Prieiga per internetą: <http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/straipsnis?name=S28260&l=2&utm_source=Pirmas_psl_straipsniai&utm_medium=Vidine_navigacija&utm_campaign=Vidine_navigacija>
5. Meksikiečiai suprojektavo požeminį dangoraižį. Prieiga per internetą: <http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S22164/straipsnis?name=S22164&l=2&p=1&utm_soue=Susije_po_straipsniu&utm_medium=Vidine_navigacija&utm_campaign=Vidine_navigacija>.
6. Niujorke planuojamas požeminis parkas su medžiais ir žole. Prieiga per internetą: <http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S21856/straipsnis?name=S21856&l=2&p=1&utm_source=Susije_po_straipsniu&utm_medium=Vidine_navigacija&utm_campaign=Vidine_navigacija>.
7. KelioniuManija.lt Neįprastas viešbutis Šveicarijos kalnuose. Prieiga per internetą: <<http://www.ekstremalu.lt/naujienos/ivairenybes/neiprastas-viesbutis-sveicarijos-kalnuose-112778>>.
8. Ieva Vilimavičiūtė. Kubiniai namai – architektūros stebuklas ant buvusių griuvėsių. Prieiga per internetą: <<http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S-27272/straipsnis?name=S-27272&l=2&p=1>>.
9. Ateities namai - padangių skrydžiui. Prieiga per internetą: <<http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S-27778/straipsnis?name=S-27778&l=2&p=1>>.
10. Rumunijoje vyras susikonstravo plaukiojantį namą. Prieiga per internetą: <<http://tv.lrytas.lt/?id=13474252941347164965>>.
11. Nauja Klaipėdos simbolio idėja: plaukiojantis ekologiškas namas. Prieiga per internetą: <<http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S-28217/straipsnis?name=S-28217&l=2&p=1>>.
12. Sealander – plaukiojantis prikabinamas namelis ant ratų. <<http://automanas.lt/sealander-plaukiojantis-prikabinamas-namelis-ant-ratu/>>.
13. Amazing house on wheels. Prieiga per internetą: <<http://fishki.lt/9732-nameliai-ant-ratu.html>>.
14. Žvarbiam orui dviratis – namelis ant ratų. Prieiga per internetą: <<http://www.alfa.lt/straipsnis/10293591>>.
15. Nauja būsto idėja – mobilieji nameliai. Prieiga per internetą: <<http://www.mobilusnameliai.lt/>>.
16. Miniatiūrinis būstas: mažiau yra daugiau. <<http://www.statybajums.lt/aktualijos/naujiena/miniatiurinis-bustas-maziau-yra-daugiau>>.
17. „Šunų namelis“. Prieiga per internetą: <<http://lpi.lt/idomybes/25999-eunei-namelis.html>>.
18. Mobilūs namai. Prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujiena/140071/mobilus-namai>>.
19. Netradicinė architektūra: sraigės kailyje. Prieiga per internetą: <<http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S-27290/straipsnis?name=S-27290&l=2&p=1>>.
20. Kvadratinio metro plote – miegamasis, darbo ir meditacijos kambariai. Prieiga per internetą: <<http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S-27883/straipsnis?name=S-27883&l=2&p=1>>.
21. Architektas sukūrė mažiausią pasaulyje namą. Prieiga per internetą: <<http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S-27424/straipsnis?name=S-27424&l=2&p=1>>.

NON-TRADITIONAL TRENDS OF ARCHITECTURAL DEVELOPMENT

Gailutė Kisieliene

Summary

The article deals with stationary and mobile buildings of non-traditional architecture. It was determined that architects-designers not only have a specific approach towards everyday objects and surroundings but they also use the newest scientific achievements as well as suggest implementing the ideas which help to use the natural underground chambers and boulders. It has been set that the ideas of architects evolve towards the mobility and miniaturisation, moreover ecological and economical aspects of the buildings have become important.

Key words: non-traditional architecture, stationary buildings, mobile buildings.

NETRADICINĖS ARCHITEKTŪROS VYSTYMO SI KRYPTYS

Gailutė Kisielienė

Santrauka

Straipsnyje apžvelgti stacionarūs ir mobilūs netradicinės architektūros statiniai ir projektai. Nustatyta, kad architektai-dizaineriai savitai žvelgia į kasdienę žmogaus aplinką ir objektus, panaudoja naujausius mokslo pasiekimus, kuria ir siūlo įgyvendinti savas dizaino idėjas, priartinančias statinių projektus prie gamtos, išnaudojant jos sukurtas požemines ertmes, didžiulius riedulius. Nustatyta, kad architektų kūrybinė mintis krypsta link statinių mobilumo ir miniatiūrizavimo, ekologiškumo ir ekonomiškumo.

Prasminiai žodžiai: netradicinė architektūra, stacionarūs statiniai, mobilūs namai.

Įteikta 2012-09-18